

Sygn. akt II CSK 281/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 lutego 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Frąckowiak (przewodniczący)

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z powództwa Gminy D.

przeciwko M. C.

o ochronę dóbr osobistych,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 14 lutego 2014 r.

skargi kasacyjnej pozwanej

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 7 listopada 2012 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania, pozostawiając
temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 29 czerwca 2012 r. Sąd Okręgowy w P. nakazał pozwanej, aby zaprzestała używać w tytule czasopisma zarejestrowanego w Rejestrze Dzienników i Czasopism, prowadzonym przez Sąd Okręgowy w P., nazwy „E.”, oddalił powództwo w pozostałym zakresie i zasądził od pozwanej na rzecz powódki 977 zł kosztów procesu.

Sąd ustalił, że od początku lat 90 ubiegłego wieku Gmina D. redagowała i wydawała czasopismo lokalne pt. „Informator. Gmina D.”. Miało ono charakter miesięcznika i było rozprowadzane w nakładzie około tysiąca egzemplarzy na terenie gminy. Redakcja czasopisma znajdowała się w siedzibie Urzędu Gminy D.. Wydawane czasopismo zostało zarejestrowane w międzynarodowym systemie informacji o czasopismach ciągłych, prowadzonym przez Narodowy Ośrodek ISSN przy Bibliotece Narodowej w W..

W 1994 r. z inicjatywy ówczesnego redaktora naczelnego W.K. nadano czasopismu nazwę „E.”. Od tego czasu na jego pierwszej stronie, w górnej części znajdował się tytuł, a poniżej informacja „Pismo samorządowe”. W stopce redakcyjnej również znajdowała się informacja, że „E.” jest pismem samorządowym Gminy D.

W dniu 18 maja 1998 r. powódka - na skutek decyzji o powierzeniu podmiotowi zewnętrznemu przygotowywania czasopisma zawarła umowę o dzieło z M. C., prowadzącą działalność gospodarczą pod nazwą Agencja Reklamowa „C.” w P., w której pozwana zobowiązała się do zbierania materiałów, przygotowania, wykonania i wydawania kolejnych numerów gazety gminnej „E.”, o objętości od 8 do 10 stron i nakładzie od 1000 do 1300 egzemplarzy. Pozwana wykonywała swoje obowiązki w porozumieniu z pracownikami powódki. Każdy przygotowany egzemplarz czasopisma w postaci maszynopisu był przedstawiany powódce, w celu uzyskania jej akceptacji w ustalonym w umowie terminie. Następnie pozwana drukowała czasopismo i rozprowadzała je do punktów sprzedaży. Za wykonanie dzieła przyjmująca otrzymywała umówione wynagrodzenie. Zawarta na czas nieoznaczony umowa obowiązywała do 2005 r. W tym czasie, podobnie jak

wcześniej, na okładce każdego wydania gazety w górnej części, po lewej stronie znajdował się tytuł „E.”, poniżej - herb Gminy D., a po prawej stronie - w ramce informacja „Pismo samorządowe”, numer wydania i numer ISSN. Stopka redakcyjna zawierała informację, że wydawcą „E.” jest Urząd Gminy D., a redakcją, składem graficznym i montażem zajmuje się Agencja Reklamowa „C.” w P.. Czasopismo zyskało renomę w społeczności lokalnej, powszechnie było uważane za gazetę samorządową. Z inicjatywy pozwanej powódka dokonała zmiany nazwy gazety w międzynarodowym systemie informacji o wydawnictwach ciągłych. Od tej pory w systemie tym jako wydawca gazety figurował Urząd Gminy D..

Po zakończeniu współpracy z pozwaną w 2005 r., powódka zawarła umowę, mimo nowej oferty pozwanej, z Zakładem Poligraficznym „P.”. Do końca 2006 r. czasopismo było redagowane przez pracowników wydawcy, a „P.” zajmował się jego składem, korektą nadesłanych tekstów, montażem elektronicznym, drukiem i pracami introligatorskimi.

W 2007 r. strony wznowiły współpracę i pozwana na podstawie umowy o dzieło z dnia 9 stycznia 2007r zajmowała się składem, drukiem i kolportażem czasopisma. Strony uzgodniły, że w zamian za to, pozwana otrzymywała część wpływów ze sprzedaży gazety i prawo umieszczania na dodatkowych stronach ogłoszeń reklamowych. Od 2007 r. materiały prasowe były redagowane przez pracowników powodowej gminy, powódka zatrudniała także redaktorów naczelnych gazety. Stopka redakcyjna każdego numeru czasopisma zawierała informację, że wydawcą „E.” jest Urząd Gminy D., a składem, drukiem i kolportażem zajmuje się Agencja „C.”.

W dniu 17 września 2010 r. pozwana złożyła w Sądzie Okręgowym w P. wniosek o rejestrację czasopisma pt. „E.” i wskazała siebie jako jego wydawcę i redaktora naczelnego. Wniosek został uwzględniony postanowieniem z dnia 30 września 2010 r. Mimo tej rejestracji redagowaniem „E.” dalej zajmowali się pracownicy powódki i decydowali o jego ostatecznym kształcie. W stopce redakcyjnej pozostały niezmienione dotychczasowe informacje.

Na początku kwietnia 2011 r. wójt Gminy D. wypowiedział zawartą z pozwaną umowę i zwolnił ją z obowiązku jej wykonywania w okresie wypowiedzenia. Od tego czasu powódka wydaje gazetę we współpracy ze Studiem Reklamowym „K.”.

Pozwana nie wydaje czasopisma pod tytułem „E.”, ważność rejestracji czasopisma pod tym tytułem - na jej wniosek - została przedłużona do dnia 25 października 2012 r. Pismem z dnia 7 lipca 2011 r. M. C. powiadomiła powódkę o dokonanej rejestracji czasopisma i przysługujących jej prawach do tytułu prasowego. Wezwała też ją do wypłaty stosownego odszkodowania za naruszanie jej praw przez wydawanie gazety i do zaniechania używania tytułu.

Zdaniem Sądu zgodnie z art. 11 zdanie pierwsze ustawy z dnia 14 lutego 1994 r. o prawach autorskich i pokrewnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2006 r., Nr 90, poz. 631 ze zm.; dalej - „u.p.a.p.p.”) autorskie prawa majątkowe do utworu zbiorowego przysługują producentowi lub wydawcy. Przewidziane zaś w art. 11 zdanie drugie u.p.a.p.p. domniemanie, że producentowi lub wydawcy przysługuje prawo do tytułu – wobec niewskazania przez ustawodawcę, że chodzi wyłącznie o prawo majątkowe – uzasadnia wniosek, iż wspomniane domniemanie obejmuje zarówno majątkowe, jak i niemajątkowe prawa do tytułu. Powódka mogła zatem domagać się ochrony dobra osobistego w postaci prawa do tytułu czasopisma na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego (art. 43 w związku z art. 23 i 24 k.c.). Przeszkody do jej udzielenia nie stanowią przepisy ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn.: z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm.; dalej - „u.a.p.p.”), albowiem przewidziane w obu tych ustawach środki ochrony prawnej mogą być stosowane - według wyboru zainteresowanego - zarówno kumulatywnie, jak i alternatywnie (art. 24 § 3 k.c.).

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację pozwanej i orzekł o kosztach instancji odwoławczej.

Korygując jedynie ustalenie dotyczące daty wygaśnięcia umowy z dnia 18 maja 1998 r. (luty 2006 r.), Sąd drugiej instancji podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i ocenę prawną.

W skardze kasacyjnej, opartej na pierwszej podstawie, pełnomocnik pozwanej zarzucił naruszenie art. 11 zdanie drugie u.p.a.p.p., art. 23 w związku z art. 43 k.c. i art. 24 w związku z art. 43 k.c. Powołując się na tę podstawę wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bądź „o uchylenie zaskarżonego wyroku i zmianę orzeczenia przez uwzględnienie apelacji”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia przytoczonych w podstawie kasacyjnej przepisów prawa polega w istocie na tym, że zdaniem skarżącej Sąd na skutek błędnej wykładni art. 11 zdanie drugie u.p.a.p.p. uznał, że powódce przysługuje autorskie prawo osobiste do tytułu wydawanego czasopisma, podlegające przewidzianej w Kodeksie cywilnym ochronie dóbr osobistych.

Zgodnie z art. 11 u.p.a.p.p. autorskie prawa majątkowe do utworu zbiorowego, w szczególności do encyklopedii lub publikacji periodycznej, przysługują producentowi lub wydawcy, a do poszczególnych części mających samodzielne znaczenie - ich twórcom. Domniemywa się, że producentowi lub wydawcy przysługuje prawo do tytułu.

Przytoczony przepis nie określa wyraźnie, czy przysługujące producentowi lub wydawcy na podstawie zawartego w nim domniemania prawo do tytułu utworu zbiorowego obejmuje wyłącznie majątkowe, czy również osobiste prawa autorskie. Nie oznacza to jednak, że można - jak trafnie zarzuciła skarżąca - poprzestając na treści omawianego przepisu, uznać, iż przyznane producentowi lub wydawcy prawo do tytułu utworu zbiorowego obejmuje także autorskie prawa osobiste.

Na gruncie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych obowiązuje wyrażona w art. 8 ust. 1 u.p.a.p.p. podstawowa zasada, że autorskie prawo powstaje w sposób pierwotny na rzecz twórcy; tak trzeba bowiem rozumieć zawarty w przytoczonym przepisie zwrot „prawo autorskie przysługuje”. Wymieniona zasada stanowi wyraz przyjętego założenia, że pierwotnym źródłem prawa autorskiego jest twórcza działalność człowieka. Twórcą może zatem być - co wynika z samej natury procesu twórczego - wyłącznie osoba fizyczna.

Przyjmuje się także, opierając się na art. 16 u.p.a.p.p., że autorskim dobrem osobistym jest nieograniczona w czasie i niepodlegająca zrzeczeniu się lub zbyciu więź twórcy z utworem. Autorskie prawa osobiste chronią tę więź z utworem ze skutecznością erga omnes przed wszelkimi bezprawnymi działaniami osób trzecich. Autorskie prawa osobiste mogą przysługiwać tylko osobom fizycznym, albowiem jedynie między osobą fizyczną a utworem może powstać wspomniana szczególna więź emocjonalna.

Odejście od sformułowanej w art. 8 ust 1 u.p.a.p.p. podstawowej zasady jest możliwe jedynie wówczas, gdy - co wyraźnie wynika z przytoczonego przepisu – pozwala na to szczególny przepis ustawy. Jednym z nich jest art. 11 u.p.a.p.p., przyznający pierwotne nabycie określonych w nim praw autorskich przez inny podmiot niż twórca.

Mając zatem na względzie powyższe należało przyjąć - wbrew odmiennemu stanowisku Sądu - że przysługujące producentowi lub wydawcy na podstawie przewidzianego w art. 11 zdanie drugie u.p.a.p.p. domniemania prawo do tytułu utworu zbiorowego obejmuje wyłącznie majątkowe prawo do tytułu. Wobec wyraźnego ograniczenia przyznanego producentowi lub wydawcy prawa do utworu zbiorowego jedynie do majątkowego prawa autorskiego, nie ma podstaw do przyjęcia, zwłaszcza ze względu na zasadę wyrażoną w art. 8 ust. 1 u.p.a.p.p., aby prawo do tytułu tego utworu zostało producentowi lub wydawcy przyznane w szerszym zakresie.

Za przyjętą wykładnią przemawiają także wypowiedzi w literaturze przedmiotu. Przyjmuje się, że ze względu na fakt, iż przedmiotem ochrony w prawie autorskim mogą być wyłącznie utwory, do których autorskie prawa osobiste – jako niezbywalne – zachowuje twórca, czyli osoba fizyczna, a nie inna osoba, prawami, które na podstawie domniemania przysługują producentowi lub wydawcy do tytułu utworu zbiorowego, są autorskie prawa majątkowe. Argumentem wspierającym jest także pogląd wyrażony w okresie obowiązywania art. 10 ustawy z dnia lipca 1952 r. - Prawo autorskie (Dz. U. Nr 34, poz. 234 ze zm.), niestosującej podziału na autorskie prawa majątkowe i osobiste, że nie można wywieść na rzecz wydawcy uprawnień osobistych.

Rację ma zatem skarżąca, że nie można przyjąć, że powódce jako wydawcy gazety przysługuje na podstawie art. 11 zdanie drugie u.p.a.p.p. autorskie prawo osobiste do tytułu wydawanego czasopisma i przyznać jej ochrony na podstawie art. 23 i 24 k.c. Podstawę kasacyjną, na której została oparta skarga kasacyjna, należało więc uznać za uzasadnioną.

W związku z dochodzoną w sprawie przez powódkę ochroną dóbr osobistych warto zwrócić uwagę, że w tytule zarejestrowanego przez pozwaną czasopisma została użyta nazwa własna powodowej gminy, której ochrony – jako dobra osobistego - gmina może domagać się w razie jej bezprawnego naruszenia.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.).